

Döntések

Alma ugyan folyton panaszkodott, de Gropiusszal kötött házassága 1917 őszére nyugvópontra jutott. A harmincnyolc éves asszony láthatóan hozzászokott, hogy négy évvel ifjabb férje nélkül töltse napjait. Elisabethstrassei lakásának szalonjában pezsgett az élet: zeneszerzők, írók, festők, tudósok, rendezők, színészek és énekesek adták egymásnak a kilincset. Alma arra is használta ezt az időszakot, hogy kialakítsa magáról azt a képet, amelyet emlékül hagyhat az utókornak: a felajzott, vagy ahogy akkoriban mondták, júnói asszony imázsát. A fotókon többnyire a korabeli szellemi elit tagjai veszik körül. Olyanok, akiket az asszony kritizált vagy éppen ihletett és támogatott. A képeken jól kivehető Alma átható, sőt kihívó tekintete. Így látta és így adta elő magát újra meg újra. Röviddel a császári monarchia bukása már az elkövetkező két év-tized meghatározó nagyvilági életére rendezkedett be.

„Ismét pár vidám hét!” – lelkesedett 1917 novemberének közepén. Hosszú idő után újra találkozott Paul Kammererrel és Josef Strzygowskival. November 14-én még Helene von Nositz, a szászországi követ felesége is meglátogatta. Amikor e szerdai napon Alma hazaért, barátja, Franz Blei, az író, már várt rá. Vele volt huszonhét éves kollégája, Franz Werfel is, akit Alma futólag már ismert, mert két évvel azelőtt megzenésítette Werfel egyik versét, a *Der Erkennendét*.¹ Hamarosan további barátok és ismerősök futottak be: Hans és Erika Tietze, valamint a festő, Johannes Itten. Almának komoly fejtörést okozott Werfel. „Először valami rémes szociáldemokrata lózungot adott elő. Aztán, ahogy múlt az este, egyre nagyobb, szabadabb és kifinomultabb lett.” Kezdetben

¹ Werfel életrajzához lásd Jungk, *Franz Werfel*.

Werfel külseje sem nyűgözte le: „O-lábú zsidó vastag ajkakkal és vizenyős, húzott szemekkel. De minél többet beszél, annál megnyerőbb.”² Anna Mahler még évtizedekkel később is felidézte Werfel taszító külsejét; különösen a dohánytól és kávétól elszíneződött, már-már fekete fogaira emlékezett. „Szépnek éppen nem lehetett nevezni. Kicsi volt és kövér, ami furcsa, mert mami elsősorban a nagy, megtermett embereket szerette. De volt köztük valami: a zene. Mami nagyon szépen zongorázott, és nemcsak Wagnert, de Verdit is meg kellett tanulnia játszani. Werfelnek pedig gyönyörű tenorja volt. Na, nem drámai tenor, hanem – Istennek hála – szép, lágy hangfekvésű volt.”³ A rá következő hetekben Werfel egyre gyakrabban fordult meg az Elisabethstrassén, és nem csak azért, hogy Almával zenélhessen. Hamarosan egymásba szerettek. Alma ismét válaszúthoz érkezett. Olyan férfiak között kellett döntenie, akiknél keresve sem találhatott volna különbözőbbeket. Egyfelől ott volt a köztisztületnek örvendő, és a háborús traumák eredményeképpen egyre inkább magába forduló Walter Gropius, másfelől a jókedvtől és humortól kicsattanó Franz Werfel. Az aszszony addig-addig lavírozott, amíg eszébe nem jutott egy groteszk mentőötlet. Elhatározta, hogy új kedvencét összehozza tizenhárom éves lányával, Annával. „Tetszik nekem ez a Werfel. Pont alkalmas lenne rá, hogy feleségül vegye Guckit. Az egyik legcsodásabb pofa, akit ismerek. Olyan végtelenül vidám és udvarias. Igazán nagy művész!”⁴ Megérezte Alma vívódását Gropius is, akit december elején az itáliai frontra vezényeltek, hogy a harci kutyák bevetésével kapcsolatos tapasztalatait megossza osztrák kollégáival. Alma megvetéssel gondolt Walter nem éppen hősies beosztására: „Mióta nem a kutyaiskola igazgatójának kell címeznem a leveleket, ismét képes vagyok pennát ragadni. Elvégre nem egy Kohnhoz mentem hozzá! Nagyon kérek, ha csak egy mocskos állatot is megérintesz,

² AMW, „Napló”, 98., 1917. november, MWC.

³ Peter Stephan Jungk interjúja Anna Mahlerrel, videófelvétel, magántulajdonban.

⁴ AMW, „Napló”, 105., dátum nélkül [1917. december], MWC.

mosakodj meg, csak aztán írnék neked. A gondolattól is undorodom, hogy állatok vesznek körül.”⁵ Alma őrjöngését látva Gropius gyanút fogott. Nem tudta nem észrevenni, hogy valami nem stimmel. Felesége ugyanis időnként olyan agresszív stílust ütött meg, amit már nem lehetett hangulatingadozással magyarázni. Gropius december 15-én karácsonyi eltávozásra érkezett Bécsbe. Ám az ifjú házaspár csakhamar csúnyán hajba kaptak. Almának annak idején nagyon imponált ugyan Gropius nyugalma, kiegyensúlyozottsága és udvarias – bár kissé merev – stílusa, most azonban kellemetlennek találta a férfit. „És amikor szóra nyitotta a száját, még jobban elszégyelltem magam.” Az elképedt Gropius csak hebegett felesége rideg, sőt ellenséges viselkedését látva. Nem tudhatta, hogy Alma pár héttel korábban beleszeretett egy másik férfiba, és alaposan össze volt zavarodva. Az asszony másra sem vágyott, mint arra, hogy Gropius végre elutazzék: „Kimerítettem belső tartalékaimat – emlékezett vissza –, nem tudok tovább úgy tenni, mintha a kapcsolatunkkal minden rendben volna.” Alma a legszebb mosolyát erőltette magára, hogy Gropius távozását megkönnyítse, és szíve valóban repesett. Gropius azonban – egy szerencsétlen véletlen folytán – lekéste a frontra induló vonatot, és kénytelen volt még egy napig Bécsben időzni. „Találkozásunk ráébresztett, hogy Gropiust nem szeretem többé. Sőt inkább méla undort érzek.”⁶

Mihelyt Gropius elutazott, Alma belevetette magát a társasági életbe. Szilveszter éjszakáját, Anna társaságában, az előkelő Hotel Bristolban töltötte. Hajnali négyig mulatott számtalan barát, köztük a holland karmester, Willem Mengelberg társaságában. Újév első napján pedig fogadást adott a férfi tiszteletére. A vendégek között a főnemesség képviselői mellett olyanok kaptak helyet, mint Franz Schreker, Julius Bittner és Alban Berg zeneszerzők, Paul Hammerschlag, a bankár, Johannes Itten, a festő, Ludwig Karpath, a zenekritikus, továbbá Lilly Lieser, Franz Blei és Franz

5 AMW Walter Gropiusnak, dátum nélkül, idézi Isaacs, *Walter Gropius*, 1. kötet, 175.

6 AMW, „Napló”, 107., dátum nélkül, MWC.

Werfel. Alma büszkén jegyezte föl: „Nagyon jól sikerült az este. A legboldogabb pillanat az volt, amikor észrevétlenül szót vált-hattam Werfelrel. Alig bírok úrrá lenni repeső szívemen.”⁷ Amikor Alma és Werfel január elején együtt hallgatták meg Mahler *Negyedik szimfóniáját*, csak úgy szikrázott közöttük a levegő. A szünetben Alma megragadta Werfelt, és nagy titokban felvitte a lakására. A következő napon ezt írta naplójába: „Nem is eshetett volna máshogy. Megragadta a kezemet, és elborította csókokkal. Aztán egymásra találtak ajkaink, és bár összevissza hebegett-habogott, szavai a színtiszta igazságot hordozták.” Alma úgy érezte, „mély lelki kapcsolat” van közte és Werfel között, sőt egyenesen „meny-nyei élmény”-ről beszélt.⁸

E fellángolás azonban kurta véget ért, amikor Werfelt behívták, hogy az Osztrák Hadisajtóközpontban teljesítsen szolgálatot. Werfel itt olyan neves osztrák írók mellett szolgált, mint Robert Musil, Stefan Zweig és Hugo von Hoffmannsthal. Legtöbbjük – bár gyűlölte a hadigépezetet – a végsőig való kitartásról írt cikkeket, vagy hősiес katonatörténeteket agyalt ki. Maga Franz Werfel is arra kényszerült, hogy gyerekeknek szóló katonatörténetekkel és katonadalokkal foglalkozzék.⁹ 1918 januárjában a háborútól érintetlen Svájcba küldték. Úgy alakult, hogy propagandabeszédeket kellett tartania. Werfel azonban ügyesen kiaknázta a kínálkozó lehetőséget: március közepéig vagy egy tucat előadást tartott, és minden alkalommal a saját műveiből olvasott föl. Írásai, valamint az Euripidész nyomán írt, *Trójai nők* című művének a zürichi Stadttheaterben megrendezett bemutatója egy csapásra nagy hírnevet szereztek az ifjú költőnek. Ám amikor egy davosi munkásgyűlésen éles vádakát fogalmazott meg a polgársággal és a militarizmussal kapcsolatban, túl messzire ment. Parancsot kapott, hogy haladéktalanul függessze fel előadó körútját, és térjen vissza Bécsbe, a sajtóközpontba.

7 Uo., 109., 1918. 01. 01.

8 Uo., 109., 1918. 01. 05.

9 Vö. Jungk, *Franz Werfel*, 87.